

Azadlıq yolunda qurban gedənlərin xatirəsinə

ÖLÜM MAŞINININ AĞZINDA

Əli Rza XƏLƏFLİ

(yaddaş-poema)

Könül, bu dövrəni yaxşı tanı sən,
Sənə zəhər verər, dada bağlansın.
Salar ayaqlara zəlil eyləyər,
Yalançı şöhrətə, ada bağlansın.

Çıxsan savaşına ah qal dadar,
Girişsən tovuna dili bal dadar.
Zoru dərd gətirər, varı aldadar,
Çalar qəza-qədr, qada, bağlansın.

Torpaqsız bükülər, dizin tərənəmzə,
Havasız nəfəsin, sözün tərənəmzə.
Susuz çoxun ölür, azın tərənəmzə,
Yandırır atəşə, oda bağlansın.

Ömür başa çatsa, ilin üzülse,
Haqqını deməyə dilin üzülse,
Doğmadan, yaxından əlin üzülse,
Çəkilər, tək qoyar, yada bağlansın.

Xələfli inləyən tarın simidir,
Dərindən soyulan bir Nəsimidir.
Bu dünya səhranın qumu kimidir
Yel vurur, aparar bada, bağlansın.

Bolşevizmin caynağı hələ qan-qan deyirdi,
İşqları söndürür, ziyaları yeyirdi.

Hər evdə kədər-qüssə, hər kəsə qorxu hakim,
Qorxudan qorumağa acizdir loğman, hakim.

Çırpınırdı məmləkət bələlərin torunda,
Çırpınırdı insanlar bolşevizmin zorunda.

İçin-için dənələr millətin oğulları,
Biçin-biçin çinlərin qeyrətin oğulları.

Sınıf düşməni sayılır baş tərəpədən hər adam,
Ölümün ac dişindən xilas olmaz bir adam.

Sovet düşərgəsidir QULAQ arxipelağı,
Tayqanı da dəfn edər sümüklərin qalağı.

Ölümə göndərdi qardaş öz qardaşını,
İnsan qanı içirdi ölümlərin maşını.

Selevkiya, Maqadan, uzaq Sibir çölləri,
Yeyirdi ömürləri, çeynəyirdi illəri.

Yerlərin qara rəngi qırmızıya çalırdı,
Tarixə şahid yurdlar bayuqlara qalırdı.

Beləcə Alnabatdan sürülənlər çox oldu,
Kənddən neçə kişilər, qürurlar da yox oldu.

Kənddə Cavadoğlunun babası Səməd ağa -
Anasının atası timsaldı qoca dağa.

Sürüldü torpağından, sürüldü öz elindən,
Can qurtarmaq mümkünmü bu bələnin əlindən?

Qardaşları özüylə elə o gedən oldu,
Sünbüllər vəğandı, töküldü dən-dən oldu.

Səməd oğlu Paşa da aparıldı həmin gün,
Neçə budaq kəsildi, qoparıldı həmin gün.

Daranırdı meşələr, kəsiliydi gövdələr,
Qurtarmırdı qorxular, kəsilmirdi hədələr.

Bənövşə ananın da dərdi belə dağ idi,
Varlığında dərdləri belə güllü bağ idi.

Ata - qardaş dağını daşdı sinəsində,
Söz eladi bayatı, oxşama naləsində.

Bir əsirlik ömürdə sağalmadı yarası,
Həsərət odda bişirdi, dağ olmadı yarası.

Dağlara əvəz dərdin ata - əmi adı var,
Nakam qardaş dərdinin sönməyən fəryadı var.

İllərcə öz qəlbində daşdı ağır dərdi,
Bir kimsəyə əcmadı yarası yağır dərdi.

Talamışdı qəlbini ayrılığın tufanı,
Qismətinə pay bildi bu ağrını, cəfani.

Təmkininə güvəndi, dözümlü, tərəp göstərdi,
Əbədi ayrılığa hünər, sipər göstərdi.

Uzun ömür yaşında unutmadı bir an da,
Bu ağrılı adları yaşatdı varlığında.

Gördüm Cavadoğlunun söhbətində ağrı var,
Varlığında ağrıyan ziyalının bağı var.

Danışır müdrik insan, tarixə ciğür açır,
Ağrılar bulud kimi yollara yağır, qaçır.

Otuzuncu illərin tufanı tüğyan edir,
Düşüncə çaylarından qıpqırmızı qan gedir.

Alnabatlı Səməd də varlı, karlı sayılır,
Getdikcə adı-sanı hər tərəfə yayılır.

Qardaşları qol-qanad, oğulları qoçaqdı,
Partiyadan kənardı, siyasətdən qaçaqdı.

Camaat arasında sözü var, nüfuzu var,
Ağalığı olmasa da, əlindədir ixtiyar.

İstəsə birçə gündə hamı ayağa qalxar,
Səməd ağa bir dağdı - güvənər dağa, qalxar.

Bütün firqə bir yana, Səməd ağa bir yana,
Səməd ağa deyəndi, od tuta ələm yana.

Qırmızılar qorxurdu kişinin hörmətindən,
Cılızlar tük salırdı görəndə qüdrətindən.

Çağırıdı «enkevedə» Səməd kişini bir gün,
Sorgu-sual eylədi düyü işini bir gün.

Əyilməz görünürsən harda görsək gözə sən,
Qaçaqqları gətirib təslim eylə biza sən.

- Hardan tapım onları? - Qaçaqqlar ələ gəlməz,
Tapılsa da çətin ki, yalana, dilə gəlməz.

Hirsləndi «yoldaş» rəis, qəzəbi yumruq düydü,
Yumruğunu qəzəblə vurdu, masaya döydü.

Demək, sən də onlarla bir sırada durursan,
Qırmızı hökumətin əksinə iş qurursan.

Bu işdə yardımçındı qardaşların, oğlun da,
Gərək biza deyəsən hər nə varsa ağılnda.

Müsavətə bağlansın, yoxsa türkə, düzü de,
Adamların hardadı? - aranı de, düzü de.

Kişini incitdilər, sağa-sola çəkildilər,
Neçə şəri, böhtanı şumladılar, əkdilər.

Qardaşları, oğlu da sınımadı, əyilmədi,
Kimsənin ünvanına yalan söz deyilmədi.

Səməd ağa baxırdı rəisin gözlərinə,
Sükutla cavab verir hiyləgər sözlərinə.

Rəisin təkidində hədə, qorxu güllənin,
Təmkininə pozmayan Səməd ağa dillənin:

- Niyə düşmənlər olaq biz qırmızı hökumətə
Əzəldən yaxınlaş biz kasiba, rəyyətə.

Bizdən pislilik görməyib kəndimizdə bir kimsə,
Hamıya simsar olduq, gizlətməyib sırr kimsə.

Bir sübut tapılmadı, istintaq cana doydurdu,
İttiham olmasa da rəis dərkənar qoydu.

Bu adamlar bu yerdə yaşaya, qala bilməz,
Onların heç birisi bizimlə ola bilməz.

Mərkəz biza nə deyir? - təcili xəbər verin,
Hansı tədbiri görək, - bir təlimat göndərin.

Qardaşlar da qatlaşıb ağır işgəncələrə,
Mərdlik, dözümlü göstərir, daha nələr... nələrə.

Ayaqdan çıxar dünya qarışqandan fil olsa,
Yalana bəzək vurur böhtançıda dil olsa.

Sürgündü, ya ölümdü - nə fərqi - ayrılıqdı,
Ayrılığın həmdəmi, qardaş sayruluqdu.

Beş oğulun, üç qızın atası Səməd ağa,
Bir tayfannın, bir elin butası Səməd ağa.

Apardı gedər-gəlməz oğlu Paşa bəyi də,
Qayıtmadı o yoldan bir qanlı köynəyi də.

Deyirəm ki, səbəblər keçmiş ilə bağlıdır,
Arınmış acıların sinələri dağılır.

(Davamı 9-cu səhifədə)

(Övəli 8-ci səhifədə)

Əzəldən belədi dünyanın işi,
Doğrunu dilindən asar, ağlayar.
İstəməz danışa, dinə həqiqət.
Ağzına qara daş basar, ağlayar.

Bir körpə quzunun boyunu sevar,
Dişinə çəkməyə tamah, həndəvər.
Çarmıxa çəkilsə İsa bəxtəvər,
Dillənməz, lal olar, susar, ağlayar.

Gözləyər odunu, közünü səndən,
Gizləyər sirtini, sözünü səndən.
Gedərsən ayırmaz gözünü səndən,
Dalınca göz qoyar, pusar, ağlayar.

Qəfil şimşək olub çıxar qəlbini,
Uçurar ucunu, yıxar qəlbini.
Talayar varını, yaxar qəlbini,
Viranə sultanı yasər ağlayar.

Xələfli qınamaz çərxi-fələyi,
Sovurar ömrünü dünya ələyi.
Yəsə də günahsız baxtı, taleyi,
Saxlamaz mədəsi, qusar, ağlayar.

Müdrək Cavadoğlunun yanğısı közə gəlir,
Danışır, xatirələr yaddaşə, sözə gəlir.

Cavanşir dayımı da apardı müharibə,
Təzə, fidan pöhrəni qopardı müharibə.

Qıra bilsəydik əgər tamahların dişini,
Nizamlar qoruyardı bu dünyanın işini.

Nənələrin dərdini kitab bilib oxusaq,
Hər kitab bir xaldır ilmə-ilmə toxusaq.

Ağıl hakim olsaydı, insan xoşbəxt olardı,
Xoşbəxtlik olan yerdə iblis işsiz qalardı.

Hərdən deyirlər niyə hərə bir yana çəkir,
Biri sülhə çəkəndə, yüzü də qana çəkir.

Niyə sözü bir kəsin, düz gəlmir qeyrisinə?
İxtiyarlar verilir zamanın ayrısına.

Niyə bir olmur axı and yeri, aman yeri?
Həqiqət parçalanır, dağılır güman yeri.

Bir Vətənin, bir dilin övladlarıyıq axı,
Biz elə bu torpağın barı, varyıyq axı.

Nəsil-nəsil genlərin qeyrat qanı süzülüb,
Damarlardan casarət, mərdlik tamam üzülüb.

Ələ baxım böyüyüb neçə nəsil illərdi,
Azadlığı zəncirdə böyüyən nəsilərdi.

Belə getməz, əlbəttə, bu dünyanın işləri,
Bir gün gələr qırılar yirticinin dişləri.

İstiqlalın günəşi dağıdar qaranlığı,
Dağıdar günümüzədən dumanlı toranlığı.

ÖLÜM MAŞINININ AĞZINDA

İki dayım: İbrahim, Salman da döyüşüblər,
Onlar da od-alovu beləcə bölüşüblər.

Kiçik dayım Məhəmməd ali təhsil almışdı,
Hazırcavab, gülürüz - təskinliyə qalmışdı.

Məhəmməd müəllimin riyaziyyatı savadı,
Onu məşhur eləmiş, tanıtmışdı bu adı.

Xalalarım Cəvahir, Gilas da yadımdadır,
Onların şirin payı, ağzımda, dadımdadır.

Mənim Bənövşə anam bu elatın qızıydı,
Müdrək Gülsüm nənəmin xoş sözü, avazıydı.

Nənəmin öz dilindən öyrəndim həyatı,
Qorxulu nağılıydı - babamın əhvalatı.

İlk dərslək oldu mənə bu qorxulu nağıllar,
Kimliyini yaşadan bu vuruşan ağıllar.

Öyrəndim həyatı nənəmin qucağında,
Dünyaların ən isti, mehriban bucağında.

İndi də yadımdadır oxşamalar, ağıllar,
Bəzən yanib göynəyər, yaddaşımda dağ olar.

Bir tarix kitabıydı Gülsüm nənəm özü də,
Yanırdı sinəsində ocağı da, közü də.

Zamanları dəyişən gördükcə Gülsüm nənəm,
Yaddaşına dönərdi, qayıdardı hər dönəm.

Bir yaddaş bulağıydı, aramsız çağlayardı,
Ağıllar, bayatılar zamanı dağlayardı.

Çağlayan bayatılar dərdli xalı gülləri,
Hər gülün butasında düyünlənib illəri.

Aça bilsəydik əgər düyün-düyün sirləri,
Tarixlər ram edərdi azgın cahangirləri.

Buludsuz səməmizdə sabah aydın olacaq,
Azad insan bu yerdə vüsaldan kam alacaq.

Danışdıqca görürəm zamanlar üz-üzədir,
Yaxşı-yaman dayanıb ağ-qara göz-gözədir.

Bu yerdə müsahibim dayanıb fikrə gedir,
Dilində həqiqətlər danışır zikrə gedir.

Qaranlıqlar işığın dəyişdirməz yönünü,
Yalanlar həqiqətin kəsə bilməz önünü.

Mən də Cavadoğlunu dinlədim pərdə-pərdə,
Dünyanın dərd donunu sözə çəkdim bu yerdə.

Uçarsan, arxanca baxar səssizcə,
Soruşar halımı ənəndə dünya.
Asasan, kəsəsin dinnməz-danışmaz
Qopacaq qiymət, dinəndə dünya.

Verdiyi qarası, ağı da gedər,
Aramı da gedər, dağı da gedər.
Bəhrəli, bəhrəsiz bağı da gedər
Döndərib üzünü dönəndə dünya.

Çəkilər dost-tanış, qohum-qardaş da,
Yad gələr gözüne torpaq da, daş da.
Yerini tapmazsan ayaqda, başda,
Danışar xalvətə sinəndə dünya.

Qayıdar yaddaşda gəzə solsa da,
Ötən gəncliyində məzə olsa da,
Nəvə-nəticəndə təzə olsa da
Köhnədir babanda, nənəndə dünya.

Dedim Xələfiyə - düzə gələsən,
Yaş gələ, ömürü süzə, gələsən.
Dördəlli yapıbşı yüza gələsən,
Başlayar əsməyə çənəndə dünya.